

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 1 februari 1935 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt.

I en till riksdagen avlåten, den 9 januari 1935 dagtecknad proposition, nr 18, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Häri genom förordnas, att §§ 6, 12 och 14 lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt¹ skola hava ändrad lydelse på sätt nedan angives:

§ 6.

Av silver — — — 1.45 gram.

Dessutom må, efter av Konungen för varje gång därom meddelat beslut, präglas myntstycken av silver med ett namnvärde av fem kronor. Ett hundra stycken sådana skiljemynt skola innehålla tvåtusen tvåhundra-rafemtio gram fint silver. De skola utmyntas av en legering av niohundra viktdelar silver och etthundra viktdelar koppar. Varje myntstycke skall alltså väga 25 gram.

Av kopparnickel — — — fyratusen tioörestycken.

§ 12.

De efter — — — belopp som helst.

Skiljemynten skola till obegränsat belopp mottagas vid betalning till statens kassar. Ingen annan vare pliktig att i en betalning mottaga

¹ Senaste lydelse av §§ 6 och 12 se 1920:309 och av § 14 se 1881:35.

högre belopp än femtio kronor i 5-kronestycken, tjugukronor i 2- och 1-kronestycken, fem kronor i mindre silvermynt eller kopparnickelmynt, en krona i bronsmynt och en krona i järnmynt.

§ 14.

Tjugukronestycken och — — — skola äga. Femkronestycket av guld upphör att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, när det är så nött, att ej med säkerhet kan skönjas, huruvida det för rikets räkning är präglat, men till alla andra, när det förlorat mer än sex tiondedels procent av nyssnämnda vikt.

Skiljemynt upphör — — — blivit otydlig.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I skrivelse den 8 november 1934 har *mynt- och justeringsverket* hemställt, att till hugfästade av Sveriges riksdags 500-årsminne måtte präglas ett särskilt mynt av silver å fem kronor, avsett att under år 1935 utsläppas i rörelsen till ett antal av omkring en miljon stycken.

Till stöd för framställningen har verket anfört bland annat följande:

De närmast föregående tillfällen, då särskilda mynt präglats för att hugfästa märkliga tilldragelser, voro år 1897 till minne av Konung Oscar II:s tjugufemårsjubileum, år 1907 till minne av Konung Oscar II:s och Drottning Sofias guldrörlöp, år 1921 till minne av Gustaf Vasas befrielseverk samt år 1932 till hugfästade av trehundraårsminnet av Gustaf II Adolfs död vid Lützen. Vid samtliga dessa tillfällen präglades ett särskilt minnesmynt av silver å två kronor i upplagor av omkring 250,000 stycken mynt.

Emellertid har verket tänkt sig, att vid detta tillfälle ett mynt av högre valör borde komma till utförande, dels för att göra detsamma unikt och därigenom mera begärligt, dels ock för att kunna få konstaterat, huruvida det kan finnas önskvärt att även framdeles införa ett dylikt skiljemynt i vår mynttillverkning.

Verket har härvid ansett sig böra föreslå ett mynt å fem kronor med en diameter av 36 mm och en bruttovikt av 25 gram. Om finhalten bestämdes till 900 tusendelar silver, skulle finvikten i myntet sålunda komma att uppgå till 22.5 gram. Remedierna beträffande såväl vikt som finhalt torde lämpligen kunna fastställas till de för tvåkronestycken nu gällande, jämligt § 8 i myntlagen.

Enligt vår nu gällande myntlag har åt våra silverskiljemynt givits en finvikt, som till värde så nära som möjligt överensstämmer med de olika myntens valörer i serien.

Skulle nu ett tilltänkt femkronesmynt inrangeras i myntserien efter denna princip, skulle emellertid ett sådant mynt bliva alldeles för stort och klumpigt, enär det då med en halt av 900 tusendelar skulle behöva givas en diameter av 42 å 43 mm och en bruttovikt av 33.33 gram, således större än den gamla riksdalern och betydligt tyngre.

Ett så otympligt mynt skulle säkerligen aldrig bliva begärligt, och någon anledning att bibehålla relationen i nuvarande serie av silverskiljemynt synes ej heller erforderlig, enär dessa mynt ju ej utgöra någon värdemätare.

Då man har anledning förmoda, att ett mynt sådant som det föreslagna komme att i mycket stor utsträckning bliva ett verkligt minnesmynt och sålunda undandragas den allmänna rörelsen, bör ett eventuellt femkronesmynt utsläppas i ej alltför begränsad upplaga, om detsamma även skall kunna fylla den avsedda uppgiften att bliva ett kursrerande mynt. En upplaga å 1,000,000 stycken torde sålunda få anses lämplig. Färdigställandet av en dylik myntpost å 5,000,000 kronor torde med nuvarande silverpris kunna beräknas draga en kostnad av sammanlagt högst 1,600,000 kronor, och skulle sålunda präglingen av det föreslagna minnesmyntet komma att tillföra statsverket en inkomst av minst 3,400,000 kronor.

Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas, att de flesta stater ansett med sin fördel förenligt att använda silvermynt av ungefärligen motsvarande valör i stället för sedlar, på grund av den avsevärt högre livslängden hos silvermynten, vilken för ett femkronesmynt torde kunna beräknas till minst 75 år. Det synes verket angeläget, att en undersökning verkställes, huruvida det icke även i vårt land skulle medföra betydande fördelar att övergå till femkronor i silver.

Mynt- och justeringsverket har samtidigt avlämnat förslag till erforderliga ändringar i myntlagen. Förslaget innebär dels införande i § 6 av mynttecken å fem kronor i uppräknningen av de mynttecken av silver, som enligt lagen skola präglas, jämte närmare bestämmelser om sådant myntteckens beskaffenhet och dels vissa därav påkallade ändringar i §§ 12 och 14.

Över framställningen hava yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken och av kommittén för riksdagens 500-årsminne. I förstnämnda yttrande har jämväl beaktats ett av enskild person i skrivelse till Konungen den 19 november 1934 framställt förslag om prägling till riksdagens 500-årsminne av ett mynt av silver å fyra kronor, benämnt »specie».

Fullmäktige i riksbanken hava i sitt yttrande anfört bland annat:

I likhet med myntdirektören anse fullmäktige önskvärt, att, såsom vid tidigare tillfällen i liknande fall ägt rum, till hugfästande av Sveriges riksdags 500-årsminne ett särskilt mynt präglas, avsett att under år 1935 utsläppas i rörelsen.

Myntverket har tänkt sig, att man nu skulle frångå den hittills använda 2-kronotypen och göra ett försök med ett mynt å fem kronor med en diameter av 36 mm och en vikt av 25 gram.

Det finnes enligt fullmäktiges mening icke några utsikter, att det föreslagna myntet å 5 kronor i någon större utsträckning skulle komma ut i rörelsen och det torde vara uppenbart, att praktiska skäl icke föreligga att ersätta eller komplettera riksbankens sedlar å fem kronor med ett nytt skiljemynt av samma valör.

Myntverket anger i sin framställning, att en utmyntning av 1,000,000 5-kronorsmynt skulle tillföra statsverket en »vinst av minst 3,400,000 kronor».

Det må vara, att beräkningen utfaller sålunda ur myntverkets synpunkt, då det ju icke är brukligt att såsom statsverkets skuld upptaga värdet av utelöpande skiljemynt, i motsats till vad som sker i fråga om utelöpande sedlar. Så snart myntverket levererat ett färdigställt myntparti till riksbanken resp. allmänheten, anser myntverket sig kunna fastställa en vinst. Men helt annorlunda ställer sig saken för statsverket. De utsläppta mynten skola en gång åter inlösas av myntverket. Endast i fråga om mynt, som definitivt försvinna ur rörelsen — och antalet sådana mynt kan icke beräknas — uppstår en verklig vinst.

Totalkostnaden för å ena sidan 5-kronorsmynt och å andra sidan 5-kronorssedlar ställer sig ifråga om sådana mynt eller sedlar, som cirkulera i rörelsen och slutligen inlösas, något högre för mynten. Beträffande sådana mynt eller sedlar, som definitivt försvinna ur rörelsen utan att återinlösas, blir vinsten avsevärt större för sedlarna än för mynten.

Viss historisk hänsyn kan åberopas för ett förnyande av den gamla svenska silverdalern, sedermera kallad riksdaler specie eller blott specie, då man finner, att detta mynt med i stort sett oförändrat silverinnehåll bibehållits under så lång tid som från år 1535 till år 1871 eller under 336 år. Då man torde få räkna med att ett dylikt mynt å 4 kronor, särskilt om det skulle erhålla benämningen specie, skulle komma att präglas till storlek och vikt närmast liknande de gamla speciemynten, vilka hade en vikt av cirka 30 gram, är det tydligt, att icke heller detta mynt kan bli lämpligt för den allmänna rörelsen.

Under åberopande av vad ovan anförts, få fullmäktige avstyrka införandet i vårt myntsystem av ett nytt mynt å 5 kronor eller å 4 kronor.

Därest emellertid Eders Kungl. Maj:t skulle finna det lämpligt att till hugfästade av riksdagens 500-årsminne låta prägla ett begränsat antal, exempelvis 250.000 stycken, minnesmynt å antingen 5 kronor eller 4 kronor, hava fullmäktige icke något att däremot erinra.

Skulle Eders Kungl. Maj:t däremot finna det lämpligare att, i överensstämmelse med vad som ägt rum vid liknande tillfällen under de senaste 40 åren, fasthålla vid ett minnesmynt å 2 kronor, vilja fullmäktige, då vid de senaste tillfällena det visat sig, att ett större antal mynt än det tillgängliga kunnat placeras hos allmänheten, ifrågasätta, huruvida icke utplagans storlek borde höjas från 250,000 till 500,000 mynt.

Kommittén för riksdagens 500-årsminne har tillstyrkt mynt- och justeringsverkets förslag under uttalande av, att kommittén funne förslaget tilltalande och att, då firandet av 500-årsminnet komme att vara förenat med kostnader, förslaget även vore lämpligt med hänsyn till att detsamma tillförde statsverket extra inkomster.

Föredragande departementschefen har anfört följande:

»För egen del är jag beredd förorda sådana åtgärder, att ett femkronors skiljemynt av silver kan utgivas i samband med högtidlighållandet av riksdagens 500-årsminne. Gällande myntkonvention mellan Sverige, Danmark och Norge torde i följd av tilläggsartikeln den 22 mars 1924¹ icke utgöra hinder för prägling av ett sådant skiljemynt. Däremot måste en sådan åtgärd föregås av vissa ändringar i myntlagen, vilken bland annat innehåller bestämmelser angående de slag av skiljemynt, som skola

¹ Se prop. nr 11 år 1924.

eller kunna präglas, samt angående den utsträckning, vari dessa skiljemynt utgöra lagligt betalningsmedel. Förslag till sådana ändringar torde nu böra föreläggas riksdagen.

Det erfordrerliga tillägget till § 6 myntlagen synes böra givas det innehåll, att prägling av myntstycken å fem kronor göres beroende av Konungens för varje gång meddelade beslut, liksom tallet nu är i fråga om prägling av myntstycken av kopparnickel eller av järn. Mynt- och justeringsverkets förslag till ändring av § 6 innehåller vidare, att 100 stycken femkronors skiljemynt skola innehålla 2,250 gram fint silver och att sådana mynt skola utmyntas av en legering av 900 vikt-delar silver och 100 vikt-delar koppar samt således väga 25 gram. Här- emot har jag intet att erinra. Likaså ansluter jag mig till de föreslagna ändringarna i §§ 12 och 14. Den förra paragrafen skulle enligt förslaget komma att innehålla, att ifrågavarande skiljemynt liksom andra sådana skola till obegränsat belopp mottagas vid betalning till statens kassor men att ingen annan är pliktig att i en betalning mottaga högre belopp i femkronors skiljemynt än femtio kronor. Ändringen i § 14 är av redaktionell natur. Andra ändringar i lagen torde icke erfordras.

Därest en lag av nu antytt innehåll kommer till stånd, torde jag framdeles få förelägga Kungl. Maj:t förslag i fråga om prägel, inskrift och utseende i övrigt å de mynt, som avses skola präglas till riksdagsjubileet, samt i fråga om antalet sådana mynt.»

Utskottet vill giva sin anslutning till förslaget, att ett femkronors skiljemynt av silver må präglas i samband med högtidlighållandet av riksdagens 500-årsminne. Mot det ifrågasatta nya myntets vikt och finhalt har utskottet icke funnit anledning till erinran, liksom icke heller mot den utsträckning, vari myntet skulle utgöra lagligt betalningsmedel. Utskottet får därför tillstyrka det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändringar i myntlagen. I detta sammanhang anser utskottet sig emellertid böra framhålla, att den ståndpunkt, utskottet på sätt nyss sagts intagit till frågan om utgivande av här avsedda minnesmynt, icke innebär ett ställningstagande till den av mynt- och justeringsverket berörda frågan, huruvida ett skiljemynt av ifrågavarande valör bör införas i vårt myntsystem. Detta spörsmål synes enligt utskottets mening icke kunna prövas utan att detsamma gjorts till föremål för en ingående utredning. Föredragande departementschefen har icke heller ingått på denna fråga. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig kunna förutsätta, att den befoget, som enligt den föreslagna lydelsen av § 6 myntlagen skulle lämnas Kungl. Maj:t att meddela beslut om prägling av femkronors skiljemynt, endast är avsedd att begagnas vid sådana tillfällen, då såsom här är fallet fråga är om hugfästandet av en särskilt betydelsefull tilldragelse.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

Bankoutskottets utlåtande Nr 3.

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 1 februari 1935.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Lindgren, Ernfors, Johansson i Friggeråker, Ström i Lidköping, Ehrnberg*, Berling och Bjurström;

från andra kammaren: herrar Leffler*, Bäcklund, Laurén*, Paulsen, Johansson i Sollefteå, Hilding, Gustavson i Västerås* och Bengtsson i Kullen*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.